

11. Шевченко Т. Г. Кобзар. Вперше зі щоденником автора. / Упоряд. та комент. С. А. Гальченка ; передм. І. М. Дзюби. 2-ге вид. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. 960 с.

12. Щербак В. О. Образ козацької України у творах Т. Шевченка. *Український історичний журнал*. 2014. № 2. С. 60–69.

Главацька Наталя – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська поезія в методичній парадигмі

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач Зелененька І. А.

Крістіна Головченко

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 5-МУ КЛАСІ

Розвиток сучасної освітньої системи ставить безліч питань щодо змісту й організації навчання української літератури та її методичного забезпечення. Важливою проблемою для вчителя та учнів є пошук оптимальних шляхів зацікавленості школярів до навчання, спонукання до творчості, самостійності, підвищення розумової активності [1, с. 33].

Усе більшого розповсюдження набуває проєктна діяльність на уроках української літератури, яка дає можливість педагогу застосувати розмаїття інтерактивних вправ і змінити роль авторитарного транслятора готових ідей на натхненника інтелектуального та творчого потенціалу учня [2, с. 127]. Проєктні технології детально вивчали Дж. Дьюї, Ю. Бабанський, Л. Ващенко, С. Гончаренко, В. Гузеєв, В. Докучаєва, О. Зосименко, В. Кілпатрік, Л. Калініна, О. Олексюк, І. Осадчий, О. Савченко, В. Сухомлинський, С. Шацький, В. Шульгін, О. Фунтікова та ін. Заслужують на увагу

методичні рекомендації щодо реалізації проєктної діяльності п'ятикласників у статті О. Пойди «Пізнання школярами малої батьківщини крізь дивосвіт природи на уроках вивчення лірики Михайла Стельмаха» [5].

Мета статті – висвітлення сутності впровадження проєктних технологій як напряму інноваційної діяльності в роботу вчителя-словесника з учнями 5 класу.

Проєктну технологію навчання розробили ще в 20-ті роки ХХ ст., американський педагог Дж. Дьюї та його послідовник В. Кілпатрик. Використання проєктів на уроках вимагає від педагога використання сукупності дослідницьких, пошукових, творчих методів і прийомів. Суть цієї освітньої технології полягає в стимулюванні інтересу учнів до навчання. На уроках діти вчаться практично застосовувати свої знання.

Результати проєктів мають бути матеріальними, тобто відповідно оформленими, – відеоролик, альбом, газета, буклет, альманах тощо. Навчальне проєктування вимагає від кожного учня усвідомлення мети діяльності, розуміння сутності розв'язуваної проблеми, її значущості й практичної цінності, володіння методами дослідження, інтегрування міжпредметних знань і вмінь, активності й самостійності виконання, хоча й при спрямуванні роботи вчителем. У процесі діяльності за проєктною технологією звична для педагогів і школярів предметна форма організації знань поступається проблемній, адже саме вирішення певної проблеми розвиває інтерес учня до конкретного навчального питання, вимагає залучення надбаних міжпредметних знань, збагачує індивідуальний досвід проєктної діяльності школярів [3, с. 42]. Ця педагогічна технологія зорієнтована на застосування фактичних знань і набуття нових (часто навіть шляхом самоосвіти) і є прикладом поєднання урочної та позакласної діяльності. Тема проєкту завжди є чимось більшим, ніж навчальні завдання.

Ефективність проєктної технології залежить від підготовчої діяльності вчителя, який повинен заохочувати учнів на основі вільного вибору кожного,

створити умови для розвитку теоретичних, дослідницьких, пошукових, креативних здібностей дітей.

Методика виконання проєктів передбачає вибір теми або постановку проблеми. Тему може запропонувати вчитель або ж їх вибирає клас безпосередньо з тих пропозицій, які були запропоновані під час «мозкового штурму», застосованого при плануванні проєкту. Педагог та учні узгоджують усі складові процесу виконання проєкту (на який час він розрахований, які ресурси будуть використані, яким чином школярі працюватимуть – групою чи поодиночку); процес дослідження дії; результати чи висновки; представлення результату роботи; оцінювання результатів і процесу [4, с. 55].

Виконання проєктів у класі передбачає різні етапи, однак на всіх етапах необхідно враховувати, що відповідальність учнів за їхнє навчання лежить лише на них самих. Це дуже ефективний спосіб співпраці у межах узгодженої теми. Він вчить окреслювати мету, планувати (структурувати) роботу, виховувати в дітей самостійність щодо виконання проєктів, оцінювати результати. Учні здобувають знання, порівнюючи, зіставляючи, оцінюючи вчинки, стосунки людей, суспільні та культурні явища. Саме за допомогою використання проєктної технології, інтерактивних та нетрадиційних форм школярі вдосконалюють свої знання, уміння та навички, набуваючи нових компетентностей.

Проєкт дає можливість учням творчо мислити, в нестандартній формі просто та легко за допомогою різноманітних програм створювати буклети, газети чи презентації. Коли паперова книга витісняється книгою електронною, а також, що дуже небезпечно, віртуальними іграми, соціальними мережами, які не несуть жодної користі для школярів, учителіві необхідно подвоїти зусилля, щоб донести до учнів розуміння цінності української літератури, усвідомлення приналежності до нації, яка дала світові такий потужний культурний пласт. Тільки читаючи літературний твір, створюючи різні форми та види завдань, людина активно мислить і розвиває себе як особистість. Отже, метод проєктів мотивує діяльність школярів,

зацікавлює їх, розвиває навички висловлення своїх оцінних суджень, виховує любов до читання художніх книг та пошану до їх творців.

Проектне навчання слід розпочинати з 5-го класу, адже це не тільки спонукає до розумно вмотивованої доцільної діяльності, відповідно до вікових і навчальних інтересів учнів, а й істотно трансформує роль педагога в керівництві нею. Учитель за такого підходу неодмінно перетворюється на консультанта, порадника, координатора, який переконує у власній правоті силою досвіду, мудрості, аргументу, але не наказу, допомагає школярам у пошуку джерел, сам є джерелом інформації, підтримує учнів у роботі над проектом. Педагог має не лише добре знати свій навчальний предмет, а й бути компетентним в інших галузях науки, бачити точки їх зіткнення. Учитель має добре знати своїх школярів, їхні можливості, інтереси, бажання [7, с. 15]. Тому сфера контролювання педагогом процесу становлення особистості розширюється. До того ж, проектна діяльність опосередковано виводить учасників спільної діяльності на пошуки спільної мови та взаєморозуміння.

З метою досягнення позитивних результатів у запровадженні методу проектів кожний учитель має бути різнобічно підготований: інформаційно (з теоретичною підготовкою); організаційно-практично (із закріпленням та апробацією теоретичних знань на практиці); рефлексивно (із самостійною роботою щодо осмислення та творчого аналізу результатів експериментальної роботи); корекційно (спрямування на поповнення знань і практичних навичок освітянина, необхідних для подолання труднощів, що виникли); методологічно (консультації з педагогами-«тренерами», які можуть навчати інших, відвідування майстер-класів). Повне уявлення про метод проектів педагог може отримати за допомогою ефективного діалогу учитель – учитель [7, с. 23]. Підготовка словесника до роботи за методом проектів необхідна, оскільки проектний підхід докорінно змінює функції педагога в освітньому процесі.

Кардинально змінюється також система стосунків учитель – учень, збагачується палітра рольової поведінки. У процесі застосування методу проектів педагог виконує такі ролі: проектувальник, демократ, гуманіст, професіонал,

організатор проєктування, консультант, сам джерело інформації, помічник, координатор, психолог, вічний двигун, партнер, вихователь, фасилітатор.

Метод проєктів сьогодні вважається одним з перспективних видів навчання, оскільки він створює умови для творчої самореалізації учнів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей. Цінним є те, що школярі набувають уміння користуватися джерелами інформації: книгами, фаховою періодикою, аудіовізуальними та комп'ютерними засобами, вчать самостійно опановувати знання, спостерігати й робити власні висновки [7, с. 37].

Так, у 5-му класі метод проєктів варто застосовувати на практиці задля посилення патріотичного виховання, яке становить невід'ємну частку навчального та національного компоненту навчання в середніх загальноосвітніх закладах України.

Сучасних п'ятикласників хвилюють нинішні суспільно-історичні процеси, тому учнів можна залучити до проєктної діяльності при вивченні творів Зірки Мензатюк, Тараса Шевченка. Це дасть можливість їм поглибити знання з історії, зробити спробу компаративного аналізу, осмислити біль втрати рідної землі та трагізм самотності в чужому, а отже ворожому середовищі, проблему мовного бар'єру, провести паралелі між минулим і сучасним, а відтак, зрозуміти своє місце та призначення в долі рідної країни.

Захист такого проєкту може бути здійснено під час проведення бінарного уроку. Саме такі проєкти допоможуть інтегрувати знання з різних областей для вирішення однієї проблеми та набути певних практичних навичок. Під час проєктної роботи також варто застосовувати епіграфи.

Оскільки дослідження потребує значної кількості часу для підготовки, то слід завчасно ретельно продумати шляхи й форми його реалізації.

Проєктна робота насамперед передбачає роботу в групах, які треба заздалегідь сформувати й чітко окреслити завдання для кожної. При цьому варто враховувати вміння, навички, здібності та можливості школярів.

Передусім, якщо ми створюємо проектну роботу, нам слід сформувати групу з учнів, які цікавляться історією. Саме їм під силу буде дослідження історичних процесів. Окреслюючи такі питання, які треба охопити в проекті, учні вивчають, аналізують, зіставляють історію рідного краю із всесвітньою. Дітям буде цікаво продемонструвати свої знання, здібності на практиці.

На нашу думку, варто створити групу також і біографів, у центрі дослідження яких мають бути сторінки життєписів видатних постатей, письменників, поетів, котрі тим чи іншим чином пов'язані з українською літературою. У полі зору цієї групи будуть розповіді про життя майстрів слова, їхні поневіряння, труднощі в житті. Для літературознавчого дослідження пропонуємо школярам обрати найяскравіші твори письменників.

«Якщо проект здійснюється у класі з поглибленим вивченням філології, варто, аби завчасно учні познайомилися зі всіма визначеними текстами. Це дасть можливість при захисті проектів школярам краще усвідомлювати порушені проблеми і глибше проникати у ту частину проекту, яку здійснюють їх однокласники» [4, с. 305]. Проектна технологія зацікавлює дітей та спонукає до читання, нам варто запропонувати кожній групі створити певний вид креолізованого тексту, який їм буде під силу.

Наголосимо на тому, що завершальний етап проекту є надзвичайно важливим, оскільки саме під час його реалізації п'ятикласники звітують про свої досягнення, а також переосмислюють досліджувану проблему.

Отже, реалізація проектної діяльності при вивченні української літератури дасть можливість школярам не лише ознайомитись із художніми творами, в яких порушено актуальні проблеми не тільки минулих століть, а й сьогодення, але й розвивати їхні дослідницько-пошукові вміння та навички, переосмислювати й усвідомлювати свою причетність до української нації, її історії та відповідальності за її майбутнє. Під час виконання проектів в учнів формується компетентність у галузі української літератури, закладаються основи моральності, духовності. У зв'язку з цим на вчителя покладається велика місія – ознайомити зі світом української народної творчості та

літератури, історичного минулого, сприяти формуванню гуманістичного ідеалу в дітей. Одним з основних завдань проєктної діяльності на уроках української літератури є підготовка активного свідомого школяра, тому в проєктах багато уваги приділяється вільному обміну думками, проблемним питанням, завданням аналітичного та пошуково-дослідницького характеру, оскільки в процесі його реалізації, діти активно мислять, а не споживають готовий продукт.

Література

1. Войтович О. Упровадження методу проєктів у виховний процес. *Відкритий урок*. 2008. № 9. С. 33–37.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 351 с.
3. Метод проєктів – технологія освіти ХХІ століття. *Відкритий урок*. 2007. № 1. С. 51–60.
4. Пойда О. А. Дослідницький проєкт «Проблема еміграції в українській та світовій літературі (на прикладі творів Василя Стефаника, Івана Франка, Олександра Олеся, Володимира Короленка та Джозефа Конрада)» у старшій ланці загальноосвітньої школи. *Джозеф Конрад: час, простір, пам'ять* : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 160-річчю з дня народження письменника, 28-29 верес. 2017 р. Житомир : Вид. О. О. Євенок. 2017. С. 304–309.
5. Пойда О. Пізнання школярами малої батьківщини крізь дивосвіт природи на уроках вивчення лірики Михайла Стельмаха. *Михайло Стельмах у новітніх парадигмах наукового знання* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 105-річчю від дня народж. письменника. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. С. 217–223.
6. Пелагейченко М. Методи навчання у проєктній діяльності. *Відкритий урок*. 2009. № 5. С. 22–24.

7. Шубіна Т. Проектна діяльність як важливий аспект компетентної освіти школярів. *Школа*. 2006. № 12. С. 22–28.

Головченко Крістіна – студентка 4 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: сучасні інтерактивні технології навчання на уроках української літератури.

Науковий керівник – старший викладач Пойда О. А.

Вікторія Гораи

АНТИТОТАЛІТАРНИЙ ДИСКУРС ТВОРЧОСТІ ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО: АКЦЕНТИ ШКІЛЬНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Актуальність дослідження. Романи Павла Загребельного часто спрямовані не лише на висвітлення історії України в її європейських, світових контекстах, а й на викриття справжнього обличчя тоталітарного суспільства. До прикладу, за опальним романом з радянськими купюрами з'явився окремим виданням «Південний комфорт» у 1988 році, у журналі «Вітчизна», але на п'ять років після публікації його заборонили, на письменника звернула увагу Генеральна прокуратура СРСР. Тому нині все це не може не привернути увагу дослідників, бо складає унікальне явище тоталітарної дійсності – згадані твори акумулювали перезавантаження свідомості в СРСР і форсували здобуття незалежності України. Павла Загребельного запідозрили у «викривленні», «очорненні», «спотворенні» реальності [7]. Генеральний прокурор СРСР Олександр Рекунов за звичною схемою зібрав колегію Генпрокуратури та запросив Павла Загребельного на обговорення (тут ми йдемо за дослідженнями Володимира Панченка, які, очевидно, з остраху освітяни оминають увагою) [7].